Tora sidra Wa-Jera Gen. 18:16-33	Psalm 79	Evangelie Matteus 5 : 42-48
Zingen: psalm 79, psalm 80, psalm 91a, psalm 146c		9 november 2014 Heleen Pasma

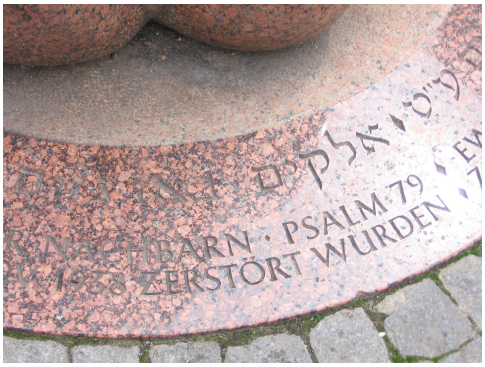

•*Inleidend woord:*
Drie lijnen komen in deze dienst samen, eigenlijk vier maar ik laat de val van de muur in Berlijn buiten beschouwing:

- *op 9 november 1938 spoelde een golf van haat tegen joden over Duitsland en omringende landen heen, die resulteerde in verwoesting van synagogen en joodse winkels, het ingooien van ruiten van joodse huizen, verbranden van hun Torarollen en gebedenboeken. Joden werden mishandeld en vermoord. Vrijwel niemand kwam voor hen op. Op een monument voor deze "Kristallnacht" was psalm 79 gebeiteld, een schreeuw om hulp.*
- *de afgelopen week herdachten wij de Slag om de Schelde, die 70 jaar geleden uitermate belangrijk was in de oorlog tegen nazi-Duitsland. Veel burgers en vooral veel bevrijders stierven, omdat zij opkwamen voor de vrijheid van anderen, van ons.*
- *gisteren werd in de synagogen gelezen over Abraham die opkomt voor Sodom en Gomorra; hij pleit voor een rechtvaardig oordeel van de Rechter van hemel en aarde.*

Geen vrolijke onderwerpen! Maar wel met de vraag als rode draad:

***Wie komt er voor u op? Voor wie kom jij op**?*

We zingen vandaag alleen uit de bundel van Israël, de psalmen en hun bewerkingen

Lieve mensen van God,

Het is vandaag 9 november. En we lezen en zingen Psalm 79. Waarom??
Een paar jaar geleden waren wij met een klein groepje op reis naar Oost-Europa, onder leiding van een orthodoxe rabbijn. Een boeiende reis, met onverwachte ontdekkingen en allerlei gebeurtenissen die je normaal niet tegenkomt.

In de Beierse stad Fürth – tegen Neurenberg aan – zagen we een monument.
Een vlam van graniet, met daarop psalm 79: *God, vreemde volken zijn gekomen… tot verwoesting van Gods heiligdom, en bloedvergieten van Gods dienaren.*
En niet alleen vreemde volken worden genoemd, maar – misschien nog shockerender - *beschimpt en bespot zijn we door onze naburen*… tussen wie je woont
Het is een monument om de Kristallnacht te gedenken.

Het is de herinnering aan die nacht van 9 op 10 november 1938, waar een stormvloed van Jodenhaat door Duitsland, Oostenrijk en Sudetenland golfde.
Het was een gerichte en gewelddadige actie van de nazi's en hun sympathisanten tegen de Joden.
Tegen Joodse gebedshuizen, hun bezittingen, winkels, scholen, begraafplaatsen en ziekenhuizen.
Politie mocht niet ingrijpen, de brandweer mocht geen branden blussen.

Het etiketje "spontane volksopstand" werd er opgeplakt. Pas later werd duidelijk dat het een *gerichte* actie was van Gau-leiter Joseph Goebbels – met instemming van Hitler. Velen deden er graag aan mee. Daarmee werd duidelijk, dat het nazisme weinig goeds voor ogen had met de Joden.

Niet alleen de prachtige oude synagoge in Fürth werd verwoest. Het was tegelijk de vernietiging van een *nabuurschap*. Een samenleving waar mensen als goede buren met elkaar kunnen optrekken in recht en gerechtigheid.
De Kristallnacht. Vanavond is de herdenking, in Amsterdam en vele andere plaatsen in Europa. Niemand kwam voor de Joden op. Ook de kerk hield zich afzijdig.
We zingen wel *Ö Heer, wij zijn het volk door u verkoren…",* en we zongen het met hart en ziel mee daarnet, maar realiseer je wel, dat je zingt uit het liedboek van Israël, het volk door de Eeuwige verkoren als *zijn* volk.

Het is vandaag 9 november. We herdenken in deze tijd de Slag om de Schelde, waardoor het grootste deel van Zeeland werd bevrijd in 1944, nu 70 jaar geleden. Het is een buiten Zeeland haast vergeten strijd, maar de Slag om de Schelde was ongelooflijk belangrijk voor het verloop van de oorlog. Zonder de bevrijding van de haven van Antwerpen zou de toevoer van geallieerde troepen, munitie en voorraden stagneren.

Vreemde volken zijn gekomen, niet om ons te verwoesten en te bespotten, maar omdat ze opkwamen voor recht en vrijheid. Canadezen, Schotten, Polen en nog zoveel meer. Want kwaad kàn en màg niet voortduren**.** Ze namen het op tégen het misdadige nazisme.
Met als keerzijde: grote verliezen aan mensenlevens, vooral van de bevrijders, overal puin en Walcheren onder water.

Het is vandaag 9 november. In Syrie en Irak vechten IS strijders met gerichte en gewelddadige acties tegen ieder die niet de "juiste" wijze van islam belijdt. En zo gaan we maar steeds door. Mensen lijden onder uitsluiting door anderen, onder gebrek aan recht.
We horen verhalen van al die vluchtelingen, en vinden het verschrikkelijk, maar de grote asielzoekerscentra om ze op te vangen hebben we liever niet naast ons huis.
Hoe komen we voor hen op?

Het is vandaag 9 november. Gisteren werd in de synagogen overal ter wereld het verhaal van Abraham gelezen. Abraham krijgt bezoek, wanneer hij zit uit te rusten bij de ingang van zijn tent. De Joodse traditie vertelt dat hij herstellende is van de besnijdenis. En hij krijgt ziekenbezoek Drie mannen komen aanlopen en ze worden onthaald als vorsten. Het blijkt dat het geen toevallige bezoekers zijn. De oude belofte van God wordt bevestigd: Sara zal een kind krijgen, een zoon, het zal tòch ècht gebeuren!

Na het eten gaan er twee weg,
Maar één van de drie blijft er achter: en zie, het is de Eeuwige God, de opperrechter van de wereld, die afdaalt om zich ter plaatse in de omstandigheden van misdadigers te verdiepen ….!

Het geroep over Sodom en Gomorra, de steden daarginds in het Jordaandal, is opgestegen. Zwaar weegt de zonde, de misdaad, en de Eeuwige zegt:

> Ik wil neerdalen en zien of het waar is, of ze zo slecht gedaan hebben als er over hen geroepen wordt. Ik wil het weten.

Het is nauwelijks te bevatten, kwaad zo groot dat God zelf afdaalt om te zien wat er gebeurt.

De twee mannen gaan in de richting van Sodom en Gomorra, daar waar Lot woont met zijn gezin. Lot, de neef van Abraham, die koos voor het leven in de steden.

Abraham blijft voor de Eeuwige staan.
Abraham wéét wat er om hem heen gebeurt, - net zoals wij weten wat er gebeurt … het kwaad, dat ten hemel schreit. Dat kwaad, dat niet kan en mag voortduren.
Abraham neemt het op zich, om het recht te verdedigen.

Daarmee is Abraham een grote stap verder dan Noach. Ook Noach werd op de hoogte gesteld van de komende vernietiging, de grote watervloed, maar hij kwam niet op het idee om daartegen te protesteren! Abraham wel.

> God, dat kun je toch niet máken, zoiets verschrikkelijks te doen. Wéér al, net als bij de grote vloed… alle goeden met de kwaden laten omkomen.
> De wereld zal denken dat het je gewone manier van doen is, alles wegvagen!

> Stel je nou toch voor God, dat er VIJFTIG rechtvaardigen in de stad zijn, die kun je toch niet behandelen alsof ze slecht zijn… alsof ze misdadigers zijn… Dat zou nog eens onrecht zijn!! Zou de rechter van de hele wereld geen recht doen?

Opkomen voor recht en gerechtigheid. Misschien hóópt Abraham wel, dat zijn neef Lot ook bij die rechtvaardigen hoort, en niet mee doet aan alle a-sociaal gedrag, daar in het dal.
Abraham is een rechtvaardige. En hij pleit voor rechtvaardigheid.
Zoals je in onze rechtspraak in hoger beroep kunt gaan, zo kun je ook bij God in hoger beroep gaan. Hem be-vragen, je kunt hem aanspreken op zijn eigen woorden! Hem houden aan zijn eigen regels van recht en gerechtigheid.

God is immers barmhartig en genadig, sterk en beschermend als een moeder, zorgzaam als een vader, nabij als een vriend? Daar mogen we hem **aan houden**, en Abraham doet dat ook. *God, u bent de rechter, u moet recht doen.*

En Abraham doet wat iedereen doet in het Oosten: hij dingt af: … als aan die 50 nu eens 5 ontbreken? Misschien zijn het er ietsje minder… 45, of 40, of misschien zelfs maar 20 of 10…

De Eeuwige geeft Abraham zijn gelijk… De hele stad zal vergeving ontvangen ter wille van 10 rechtvaardigen.
Abraham komt op voor onschuldigen, voor mensen die niet mogen lijden onder de slechtheid van misdadigers.

Tien rechtvaardigen in een stad, of hier, in dit dorp.
Door tien rechtvaardigen in een stad kan de hele stad gespaard worden …. Tien rechtvaardigen, waar zitten ze… ?
Wat een verantwoordelijkheid ….

Als de Eeuwige heeft toegezegd, de stad niet te zullen verwoesten als er 10 rechtvaardigen in de stad gevonden worden, dan draaien de rollen om. Dan ligt het initiatief niet meer bij Abraham om wel of niet verder te durven vragen, maar het initiatief ligt bij de Eeuwige. Dan staat er: **toen** ging de Eeuwige weg, nadat **hij** geëindigd had tot Abraham te spreken.

Wellicht kent u het vervolg van het verhaal: hoe de mensen in de stad Sodom geen boodschap hebben aan recht, hoe ze het oosterse gast-recht schenden en vrolijk doorgaan met hun a-sociaal gedrag.
Dan - zo gaat het verhaal - volgt een vulkanische uitbarsting, een vernietigende regen van zwavel en vuur.

We lezen – ook in de kerk – steeds weer over het verbond, over rechtvaardigheid, over **opkomen** voor je medemens, over liefde. We lezen het steeds opnieuw, maar het is de vraag: leren we er ooit iets van? Of blijven we doorgaan met oorlogen, met antisemitisme, uitsluiting enz.? Blijven we elkaar pesten, op school, of op het werk, of in de familie?
Kùnnen we wel iets doen tegen dat kwaad?

Abraham heeft met zijn pleidooi voor rechtvaardigheid de vernietiging van Sodom niet kunnen tegenhouden.
Maar er is wel een grote stap gezet. Wèl heeft hij een **i**nzicht tot stand gebracht. Het inzicht dat je je niet hoeft neer te leggen bij een besluit, als dat onrechtvaardig is, als dat onschuldigen treft. Ook bij een goddelijk besluit hoef je je niet zonder tegenspraak neer te leggen!

Met het opkomen voor recht, beantwoordt Abraham de uitdaging van de Eeuwige, de oproep om ècht de verbondspartner te zijn, die de rode draad van Gods recht door geeft in de geschiedenis. Om God te weerspiegelen in deze wereld. Dàt is de taak van Israël, dàt is de taak die Jezus op zich genomen heeft, dàt is de taak van wie Jezus wil volgen.

Voor Abraham is recht doen heel **concreet**.
Recht doen betekent vermoeide reizigers op een gastmaal onthalen, ook al voel je jezelf ziek.
Recht doen is onderscheid maken tussen rechtvaardigen en onrechtvaardigen, zoals een herder de schapen en de bokken uit elkaar haalt.

Recht doen is mensen niet over één kam scheren.

Recht doen is het opnemen voor een medemens. Of hij nu familie van je is of niet. *Of je hem nu graag mag of niet*.

De DOKWERKER, het standbeeld in Amsterdam van Mari Andriessen, herinnert aan de februaristaking van 1941. Het beeld staat symbool voor het verzet van gewone mensen tegen de grote overheersingsmacht. Op communistisch initiatief werd gestaakt tégen de razzia's waarbij de Amsterdamse Joden in elkaar werden geslagen en opgepakt. Was dat omdat de Joden zo geliefd waren? Nee: de kreet tégen nazi-Duitsland bij die februaristaking was *"blijf met je rotpoten van onze rotjoden af…"*

Recht doen is opkomen voor een medemens. Of hij nu familie van je is of niet. Of je hem nu graag mag of niet.

We hebben allemaal zo onze eigen ideeën over wat **recht** is, …. hoe hoog de straffen zouden moeten zijn, wie ze zouden moeten opsluiten en wat we oneerlijk vinden. We hebben er allemaal verstand van denken we, en laten ons gemakkelijk meeslepen door **emoties**, ongehinderd door kennis van omstandigheden. Wij baseren ons oordeel op wat we in de krant lezen, of op TV zien.

Wie slim is vindt gaatjes in de wet. Een slim bedrijf kan miljoenen of miljarden besparen door allerlei ingewikkelde internationale constructies, zo werd deze week duidelijk. Allemaal niet strafbaar. Allemaal legaal. Maar *legaal is niet hetzelfde als rechtvaardig*!!.

Recht doen is heel concreet, we kennen de lijn van Jezus:
je medemens liefhebben, en geven wat hij of zij nodig heeft.
Je zou het zo kunnen zeggen: je doet een ander recht wanneer je hem geeft wat je zelf graag wilt hebben: warmte, geborgenheid, nabijheid, zorg.

Dàt is recht doen, zo concreet, zó te vangen in kleine dingen. Alledaagse mogelijkheden benutten om recht en gerechtigheid een kans te geven in deze wereld.

Dan zul je merken dat je je eigen emoties en wraak-ideeën kunt loslaten.
Dan zul je opkomen voor wie in nood is.
Je zult opkomen voor mensen om je heen, zelfs als je ze niet graag mag. Zelfs voor je vijanden.
Dan zul je gaaf zijn, zoals je bedoeld bent. Gaaf, zoals God gaaf is, héél, uit één stuk.

Hoeveel medestanders heb je nodig? Met z'n tienen kun je al het verschil maken voor een hele stad! Het verschil tussen onrecht en recht, tussen dood en leven.

De Lutherse ds. Martin Niemöller zei het zo (u vindt het op de liturgie):

Toen de nazi's de communisten arresteerden, heb ik gezwegen;
ik was immers geen communist.

Toen ze de sociaaldemocraten gevangenzetten, heb ik gezwegen;
ik was immers geen sociaaldemocraat.

Toen ze de vakbondsleden kwamen halen, heb ik niet geprotesteerd;
ik was immers geen vakbondslid.

Toen ze de Joden opsloten, heb ik niet geprotesteerd;
ik was immers geen Jood.

Toen ze mij kwamen halen
was er niemand meer, die nog protesteren kon.

Kom òp dan!! Kom op voor rècht, aan de hand van Mozes, in navolging van Jezus, in het spoor van Israël, en muren zullen vallen!!

Amen